

Momentplanering: Makt & demokrati 1

Under första delen av Makt & demokrati-momentet ska vi lära oss om skillnaden mellan demokratier och diktaturer och göra en viss fördjupning i hur demokratin i Sverige fungerar i praktiken.

Senare kommer vi att återkomma till både EU och jämförelser med andra statsskick.

Syfte

Momentet ska ge eleven förutsättningar att utveckla kunskaper om demokrati, samhällsförhållande och samhällens organisation och funktion på lokal och nationell nivå. (Utifrån punkt 1 i ämnesplanen för Samhällskunskap)

Schema

	Tisdag	Torsdag
35	Demokrati & diktatur	Sveriges grundlagar
36	Riksdagen	Riksdagen
37	Regering och förvaltning	Lagstiftning
38	Kommunerna	Övning
39	Kunskapstest	

Kunskapskrav

E	C	A
Eleven kan översiktligt redogöra för och analysera olika samhällens organisation och samhällsförhållanden samt de bakomliggande idéerna	Eleven kan utförligt redogöra för och analysera olika samhällens organisation och samhällsförhållanden samt de bakomliggande idéerna.	Eleven kan utförligt och nyanserat redogöra för och analysera olika samhällens organisation och samhällsförhållanden samt de bakomliggande idéerna.

Material

Karlsson, Lars-Olov *Arena 123* Malmö 2011 s 37-39, 42-45, 67-92

Genomgångar, se jji.se

Nyckelbegrepp

Demokrati / demokratikriterier / allmän, lika och hemlig rösträtt / organisationsfrihet / yttrandefrihet / rättssäkerhet / likhet inför lagen / demokratiska institutioner / demokratisk kultur / diktatur / godtycklighet / grundlag / konstitution / Regeringsformen / Tryckfrihetsförordningen / Yttrandefrihetsgrundlagen / Successionsordningen / lagstiftande makt / parlamentarism / riksdagsval / proportionella val / mandat / fasta mandat / utjämningsmandat / personröstning / talman / lagstiftning / propositioner / motioner / budgetpropositionen / misstroendeförklaring / konstitutionsutskottet (KU) / ”kammaren” / plenisalen / interpellation / frågestunder / utskott / utskottsbetänkande / reservation / partigrupper / verkställande makt / ministrar / regeringsförklaring / departement / förordning / utrikespolitik / utredning / remiss / lagrådet / statsförvaltningen / centrala ämbetsverk / myndigheter / generaldirektör / länsstyrelse / landshövding / kommuner / landsting / kommunal självstyrelse / kommunfullmäktige / landstingsfullmäktige / kommunstyrelse / kommunalråd / kommunalskatt

Instuderingsfrågor

1. I en diktatur berövas man sin rättssäkerhet: vad innebär det?
2. I en diktatur blir medborgarna ofta rädda och tysta: förklara varför med hjälp av begreppet rättssäkerhet!
3. Förklara följande begrepp:
 - a) Allmän rösträtt
 - b) Lika rösträtt
 - c) Yttrandefrihet
 - d) Organisationsfrihet
 - e) Opinionsbildning
 - f) Konstitution
 - g) Demokratiska institutioner
4. Vilka är Sveriges fyra grundlagar och vilka frågor behandlar de i stora drag?
5. Vilken är den viktigaste grundlagen och varför?
6. Hur går det till när grundlagar ändras och varför skiljer det sig från vanlig lagstiftning?
7. Hur många mandat har Sveriges riksdag?
8. Vad krävs för att man ska vara valbar till Sveriges riksdag?
9. Vi har ett proportionellt valsystem, vad innebär det?
10. Vad är poängen med sk utjämningsmandat?
11. Vad innebär det att personrösta?
12. Beskriv riksdagens fyra stora uppgifter kort.

13. Vilka verktyg har riksdagen för att kontrollera regeringen? Ge två exempel och förklara hur de kan användas.
14. Förklara följande begrepp:
 - a) Parlamentarism
 - b) Representativ demokrati
 - c) Mandat
 - d) Valkrets
 - e) Proposition
 - f) Motion
 - g) Talman
 - h) Kammaren
 - i) Interpellation
 - j) Frågestund
 - k) Lobbying
15. Beskriv hur och varför riksdagen är indelad i olika utskott.
16. Beskriv kort hur ett förslag blir till lag. (Rita gärna en figur!)
17. Hur går det till när en regering bildas efter ett val?
18. Regeringen ska se till att de lagar som riksdagen stiftar blir tillämpade: hur går det till?
19. Vilka är regeringens övriga huvuduppgifter?
20. Förklara följande begrepp:
 - a) Departement
 - b) Statsrådsberedningen
 - c) Regeringskansliet
 - d) Minister
 - e) Regeringsförklaring
 - f) Beredning
21. Ge exempel på några statliga myndigheter. Vem är chef för myndigheten och vilken titel har hen? Vilket departement hör de till? Vilken minister leder departementet?
22. Vilken roll har länsstyrelser och landshövdingar?
23. Vilka åtta områden har kommunerna huvudsakligen ansvar för?
24. Vilket är landstingens viktigaste ansvarsområde?
25. Var får kommuner och landsting sina inkomster ifrån?
26. Hur är kommuner och landsting organiserade? Jämför med hur Sverige är organiserat på nationell nivå med riksdag och regering. (Rita gärna en figur!)
27. Ett litet barn föds: lyft fram skillnaderna i barnets livsvillkor beroende om hen föds i en demokrati som Sverige eller en diktatur och vilka konsekvenser det kan få. (Möjlighet till nyanserad redogörelse)
28. Du är en del av det politiska systemet: visa på vilka relationer du och din familj har med den offentliga sektorn. Vilken kontakt har ni haft med statliga myndigheter, kommuner och landsting? Vilka möjligheter har ni att påverka den politiska utvecklingen i nationellt, regionalt och lokalt? (Möjlighet till nyanserad redogörelse)